

EDUKACJA MIĘDZYKULTUROWA

2018, nr 2 (9)

Rada Naukowa:

José L. da Costa (University of Alberta, Edmonton, Kanada), Ludmiła L. Choruzha (Київський університет імені Бориса Грінченка, Ukraina), Sixto Cubo Delgado (Universidad de Extremadura, Hiszpania), Manuel Lucero Fustes (Universidad de Extremadura, Badajoz, Hiszpania), Zenon Jasiński (Uniwersytet Opolski), Bronislava Kasáčová (Univerzita Mateja Bela, Banská Bystrica, Słowacja), Piet Kommers (University of Twente, Holandia), Hristo Kyuchukov (Freie Universität Berlin, Niemcy), **Tadeusz Lewowicki** (przewodniczący Rady), Włodimir I. Ługowij (Національна академія педагогічних наук України, Ukraina), Zbyszko Melosik (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu), William New (Beloit College, WI, USA), Jerzy Nikitorowicz (Uniwersytet w Białymstoku), Marian Nowak (Katolicki Uniwersytet Lubelski), Katarzyna Olbrycht (Uniwersytet Śląski), Idzi Panic (Uniwersytet Śląski), Irina A. Pisarjenko (Российский Государственный Педагогический Университет им. А.И. Герцена, Санкт-Петербург, Rosja), Wiktor Rabczuk (PEDAGOGIUM Wyższa Szkoła Nauk Społecznych w Warszawie), Jana Raclavská (Ostravská univerzita v Ostravě, Republika Czeska), Halina Rusek (Uniwersytet Śląski), Andrzej Sadowski (Uniwersytet w Białymstoku), Mirosław Sobecki (Uniwersytet w Białymstoku), Lech A. Suchoły (Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Ukraina), Bogusław Śliwerski (Uniwersytet Łódzki), Marta M. Urlńska (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu)

Zespół Redakcyjny:

Ewa Ogrodzka-Mazur (redaktor naczelny), Alina Szczurek-Boruta (zastępca redaktora naczelnego, redaktor tematyczny), Barbara Grabowska, Anna Szafrńska (sekretarze redakcji, redaktorzy tematyczni), Adam Mikrut (redaktor statystyczny), Urszula Klajmon-Lech (redaktor językowy – język polski), Agata Cienciała (redaktor językowy – język angielski)

Adres Redakcji:

„Edukacja Międzykulturowa”

Uniwersytet Śląski w Katowicach, Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji

ul. Bielska 62, 43–400 Cieszyn

tel. 33 8546202; <http://weinoe.us.edu.pl/content/weinoe/edukacja-miedzykulturowa>

Recenzenci: Laura de la Trinidad Alonso Díaz, Jaroslav Balvín, Krystyna Bleszyńska, Pavol Dancák, Wioleta Danilewicz, Przemysław Paweł Grzybowski, Halina Grzymała-Moszczyńska, Andrej Harbatski, Soňa Kariková, Eleftherios Klerides, Leszek Korporowicz, Mariusz Korczyński, Kazimierz Kossak-Główczewski, Jacek Kurzępa, Josef Malach, Hanna Mamzer, Stefan Mieszalski, Jolanta Miluska, Tadeusz Miluski, Dorota Misiejuk, Jolanta Muszyńska, Inetta Nowosad, Anna Odrowąż-Coates, Jelena Petrucijová, Andrzej Radziewicz-Winnicki, Petro Sauch, Tadeusz Siwek, Swietłana Sysojewa, Barbara Weigl, Teresa Wilk, Dariusz Wojakowski

Redaktorzy naukowemu: Ewa Ogrodzka-Mazur, Barbara Grabowska

Redaktor prowadzący: Paweł Jaroniak

Redaktor techniczny: Ryszard Kurasz

Korekta: Sylwia Sass

Projekt logo: Tadeusz Lewowicki

Projekt okładki: Krzysztof Galus

© Copyright by Wydawnictwo Adam Marszałek
Toruń 2018

ISSN 2299-4106

Publikacja współfinansowana przez Uniwersytet Śląski w Katowicach

Wersją pierwotną tekstu jest jego wersja drukowana

Wersja elektroniczna jest publikowana na licencji Open Access CC BY-NC-ND

Wydawnictwo prowadzi sprzedaż wysyłkową:

tel./fax 56 648 50 70; e-mail: marketing@marszalek.com.pl

Wydawnictwo Adam Marszałek, ul. Lubicka 44, 87–100 Toruń

tel. 56 664 22 35, 56 660 81 60, e-mail: info@marszalek.com.pl, www.marszalek.com.pl

Drukarnia, ul. Warszawska 54, 87–148 Łysomice, tel. 56 678 34 78

Spis treści

Wprowadzenie	11
---------------------------	----

ARTYKUŁY

ZBIGNIEW KWIECIŃSKI

Edukacja wobec blokad systemu kulturowego	17
---	----

LESZEK KORPOROWICZ

Bezpieczeństwo kulturowe w rozwoju zrównoważonym	32
--	----

HANNA MAMZER

Intercultural communication skills development as a basic requirement in the multicultural world	60
---	----

ROZPRAWY

KATARZYNA OLBRYCHT

Edukacyjne wymiary wspierania rozwoju duchowości człowieka	79
---	----

MAREK REMBIERZ

Edukacja międzykulturowa jako ćwiczenie duchowe. Pedagogiczne wymiary kształtowania kultury duchowej i rozumienia wartości ponadkulturowych w kontekście zróżnicowania religijnego i pluralizmu światopoglądowego	90
---	----

KLAUDIA WĘC

Surogaty tożsamości wobec genealogii i rozwoju podmiotu. Pomiędzy mimetyczną funkcją anamorfozy a figurą <i>Innego</i>	131
---	-----

EDUKACJA MIĘDZYKULTUROWA NA ŚWIECIE

HRISTO KYUCHUKOV

Teaching the Romani language
for intercultural purposes 153

IVA STAŃKOVÁ

Roma song lyrics: a mirror of social phenomena
and values of the Roma ethnic group 162

LENKA VENTEROVÁ

Third culture children in the Czech Republic:
the influence of parents' cultures by preparing for school 179

KOMUNIKATY Z BADAŃ

ANNA SZAFRAŃSKA

(nie)Wiedza nauczycieli mieszkających
na pograniczu polsko-czeskim
o swoich sąsiadach 195

ANNA BOCHEŃSKA-BRANDT

Die soziale Distanz von polnischen Auswanderern
zu Fremden in einem neuen soziokulturellen Umfeld 207

FORUM MŁODYCH PEDAGOGÓW MIĘDZYKULTUROWYCH

KATARZYNA JAS

Środowisko lokalne jako czynnik kształtowania (się) tożsamości
osób w wieku późnej dorosłości na przykładzie
Śląska Cieszyńskiego 229

ŁUKASZ MATUSIAK

- Poczucie tożsamości oraz funkcjonowanie w wymiarze społecznym studentów pochodzących z Białorusi, Ukrainy i Rosji studiujących na polskich uczelniach 243

ANTON DRAGOMILETSKII

- Czynniki motywujące studentów do podjęcia studiów zagranicznych w ramach programu Erasmus+ oraz czynniki stanowiące dla nich bariery podczas pobytu za granicą na przykładzie studentów z Polski i Republiki Czeskiej 256

OŚRODKI NAUKOWO-BADAWCZE ZAJMUJĄCE SIĘ EDUKACJĄ MIĘDZYKULTUROWĄ W POLSCE

MARIA MARTA URLIŃSKA

- Współobecność w badaniu i działaniu – 30 lat doświadczeń międzykulturowych na Wydziale Nauk Pedagogicznych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu 275

RECENZJE

LESZEK KORPOROWICZ

- Mirosław Sobecki:
Komunikacja międzykulturowa w perspektywie pedagogicznej. Studium z pogranicza polsko-litewsko-białorusko-ukraińskiego 301

ANDRZEJ RADZIEWICZ-WINNICKI

- Tadeusz Lewowicki, Ewa Ogrodzka-Mazur, Barbara Chojnacka-Synaszko, Urszula Klajmon-Lech (eds.):
Spheres of spiritual life – a study on permanence and changeability of identity behaviours in borderland communities 308

MAGDA BAŁAJEWICZ

Georg Auernheimer:

Wprowadzenie do pedagogiki międzykulturowej 313

KRONIKA

KATARZYNA JAS, URSZULA KLAJMON-LECH

„EDUKACJA DLA ROZWOJU – EDUKACJA W ROZWOJU:

TEORIA I PRAKTYKA. Zespół Programowy 3.

Edukacja na Pograniczach – dokonania i perspektywy”

Cieszyn, 24–25 maja 2018 roku 323

JUSTYNA KUŚWIK

„Życie na społeczno-kulturowym pograniczu:

szanse – profity – zagrożenia”.

Szczecin, 7–8 czerwca 2018 roku 327

Nota o autorach 332

Contents

Introduction	11
---------------------------	-----------

ARTICLES

ZBIGNIEW KWIECIŃSKI Education at the face of blocks in the cultural system	17
LESZEK KORPOROWICZ Cultural security in sustainable development	32
HANNA MAMZER Intercultural communication skills development as a basic requirement in the multicultural world	60

TREATISES

KATARZYNA OLBRYCHT Educational dimensions of supporting the development of human spirituality	79
MAREK REMBIERZ Intercultural education as spiritual exercise. Pedagogical dimensions of shaping spiritual culture and understanding supracultural values in the context of religious diversification and ideological pluralism	90

KLAUDIA WĘC

- Identity substitutes versus the genealogy
and development of an individual.
Between the mimetic function of anamorphosis
and the figure of *the Other* 131

INTERCULTURAL EDUCATION WORLDWIDE

HRISTO KYUCHUKOV

- Teaching the Romani language for intercultural purposes 153

IVA STAŇKOVÁ

- Roma song lyrics: a mirror of social phenomena
and values of the Roma ethnic group 162

LENKA VENTEROVÁ

- Third culture children in the Czech Republic:
the influence of parents' cultures on preparing for school 179

RESEARCH REPORTS

ANNA SZAFRAŃSKA

- (Lack of) Knowledge concerning the neighbours presented
by teachers living in the Polish-Czech borderland 195

ANNA BOCHEŃSKA-BRANDT

- Social distance of Polish emigrants to Others
in a new sociocultural environment 207

FORUM OF YOUNG INTERCULTURAL EDUCATORS

KATARZYNA JAS

- Local environment as a factor shaping the identity
of people in late adulthood – the case of Cieszyn Silesia 229

ŁUKASZ MATUSIAK

- The feeling of identity and social functioning of students
from Belarus, Ukraine and Russia studying in Polish universities 243

ANTON DRAGOMILETSKII

- Factors motivating students to undertake studies abroad
within the Erasmus+ programme and the barriers for them
during their foreign visit – the case of students
from Poland and the Czech Republic 256

RESEARCH CENTRES FOR INTERCULTURAL EDUCATION IN POLAND

MARIA MARTA URLIŃSKA

- Co-presence in research and in action – 30 years of intercultural
experiences of the Faculty of Education
at Nicolaus Copernicus University in Toruń 275

REVIEWS

LESZEK KORPOROWICZ

- Mirosław Sobecki:
*Komunikacja międzykulturowa w perspektywie pedagogicznej.
Studium z pogranicza polsko-litewsko-białorusko-ukraińskiego
[Intercultural communication in the educational perspective.
A study from the Polish-Lithuanian-Belarussian-Ukrainian
borderland]* 301

ANDRZEJ RADZIEWICZ-WINNICKI

- Tadeusz Lewowicki, Ewa Ogrodzka-Mazur,
Barbara Chojnacka-Synaszko, Urszula Klajmon-Lech (eds.):
*Spheres of spiritual life – a study on permanence and changeability
of identity behaviours in borderland communities* 308

MAGDA BAŁAJEWICZ

Georg Auernheimer:

Wprowadzenie do pedagogiki międzykulturowej

[An introduction to intercultural pedagogy] 313

CHRONICLE

KATARZYNA JAS, URSZULA KLAJMON-LECH

“EDUCATION FOR DEVELOPMENT – EDUCATION
IN DEVELOPMENT: THEORY AND PRACTICE.

Programme Team 3.

Education in Borderlands – achievements and prospects”

Cieszyn, 24th–25th May, 2018 323

JUSTYNA KUŚWIK

“Life in the sociocultural borderland: chances – profits – threats”.

Szczecin, 7th–8th June, 2018 327

Biographical notes 332

Wprowadzenie

Czasopismo „Edukacja Międzykulturowa” od roku 2017 ukazuje się jako półrocznik. Daje to lepszą możliwość upowszechniania zagadnień związanych z edukacją wielo- i międzykulturową, promowania polskiego dorobku pedagogiki międzykulturowej oraz upowszechniania jej osiągnięć w wymiarze międzynarodowym.

Dziewiąty już tom „Edukacji Międzykulturowej” – czasopisma redagowanego przez Zakłady Pedagogiki Ogólnej i Metodologii Badań oraz Pedagogiki Społecznej i Edukacji Międzykulturowej Wydziału Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego – zawiera zarówno teoretyczne odniesienia, jak i praktyczne działania w zakresie edukacji wielo- i międzykulturowej.

Prezentowany tom otwiera tekst Zbigniewa Kwiecińskiego nt. *Edukacja wobec blokad systemu kulturowego*. Autor wskazuje na potrzebę zmiany modelu myślenia o edukacji – zmiany paradygmatu – któremu powinno towarzyszyć tworzenie instytucji strategicznej na najwyższym szczeblu. Instytucji, która konsekwentnie wdrażałaby wieloletni program zmian w systemie edukacji. Autor przytacza dwa przykłady tak udanej zmiany powiązanej: w Korei Południowej i Rosji.

Autorem kolejnego artykułu jest Leszek Korporowicz. Pisząc o *Bezpieczeństwie kulturowym w rozwoju zrównoważonym*, wskazuje przyczyny zainteresowania problematyką bezpieczeństwa kulturowego w coraz bardziej wielokulturowym, hybrydalnym i płynnym świecie transformacji społecznych epoki postglobalnej, która bynajmniej nie prowadzi do kulturowej unifikacji społeczności i narodów, a wręcz odwrotnie – do wielowymiarowej ich dywersyfikacji. Dopełnienie tych rozważań stanowi opracowanie Hanny Mamzer *Intercultural communication skills development as basic requirement in multicultural world*, w którym Autorka – z perspektywy socjologicznej – podkreśla potrzebę wzmocnienia kompetencji kulturowych w zakresie komunikacji międzykulturowej, sprzyjających po pierwsze – rozumieniu Innych, osób reprezentujących najróżniej definiowane grupy i kategorie społeczne i po drugie – redukowaniu zjawiska „niewidzialnych grup”.

W dziale *Rozprawy* zawarto dwa opracowania – Katarzyny Olbrycht i Marka Rembierza – dotyczące zagadnień związanych z duchowością.

W tekście *Edukacyjne wymiary wspierania rozwoju duchowości człowieka* Autorka stawia tezę, że wspieranie rozwoju duchowości jest jednym z najważniejszych, fundamentalnych celów edukacji. Uzasadnienie tezy przeprowadza w dwóch etapach. Najpierw wyjaśnia współczesne sposoby rozumienia „duchowości”, jej związki z religijnością i miejscem przyznawanym *sacrum* i *profanum* we współczesnych społeczeństwach. Wykorzystuje w tym celu typologię relacji religii i życia społecznego Charlesa Taylora. Ostatecznie proponuje rozumienie duchowości jako podmiotowości zorientowanej w myśleniu, przeżywaniu i działaniu na przekraczanie natury, w celu świadomej, wolnej i odpowiedzialnej realizacji wartości absolutnych, uniwersalnych, ogólnoludzkich. W drugim etapie analizuje możliwości i sens edukacyjnego wspierania rozwoju duchowości. Rozważania kończy propozycja postulowanego programowego zakresu wspierania rozwoju duchowości.

Marek Rembierz w artykule *Edukacja międzykulturowa jako ćwiczenie duchowe. Pedagogiczne wymiary kształtowania kultury duchowej i rozumienia wartości ponadkulturowych w kontekście zróżnicowania religijnego i pluralizmu światopoglądowego*, nawiązując m.in. do myśli pedagogicznej Tadeusza Kotarbińskiego, łączącego doskonalenie kultury duchowej – wyrażające się m.in. otwartością na wartości i sprawy uniwersalne – z kształtowaniem „ludzi wspólnie rozumnych”, poddaje analizie znaczenie i rolę tych wartości, sytuując podjętą problematykę w interesującym edukację międzykulturową kontekście wielokulturowości i pogranicza, zróżnicowania religijnego i pluralizmu światopoglądowego oraz kompetencji służących komunikacji międzykulturowej.

Dział *Rozprawy* zamyka opracowanie Klaudii Węc nt. *Surogaty tożsamości wobec genealogii i rozwoju podmiotu. Pomiedzy mimetyczną funkcją anamorfozy a figurą Innego*. Dla Autorki tożsamość jest jedną z kluczowych kategorii, która z uwagi na zmiany kulturowe, światopoglądowe czy ideologiczne uzyskała swoiste reprezentacje interpretacyjne w dyskursach oraz przestrzeni społecznej. Zmiany te skłaniać powinny do refleksji nad dotychczasową percepcją, a także recepcją fundamentalnych kategorii pozwalających zrozumieć, czym współcześnie jest tożsamość i jakie jest jej osadzenie w źródłach podmiotowości rozumianej w perspektywie wykładni Heideggerowskiego bycia-w-świecie (*Dasein*) czy Lacanowskiego pragnienia oraz relacji do *Innego*.

W dziale *Edukacja międzykulturowa na świecie* Hristo Kyuchukov w artykule *Teaching Romani language for intercultural purposes* podejmuje rozważania dotyczące nauczania języka romskiego studentów – przyszłych nauczycieli tego języka w Bułgarii. Ponadto zamieszcza krótką prezentację

metodologii używania filmów wideo w procesie nauczania w szkole podstawowej oraz dokonuje oceny roli tychże filmów w rozwoju mowy dzieci romskich w obu językach.

Iva Staňková w opracowaniu *Roma song lyrics: a mirror of social phenomena and values of the Roma ethnic group* przybliży muzykę romską, którą przedstawia jako wyjątkowy skarb kultury romskiej. Muzyka, zdaniem Autorki, jest jedynym pozytywnym stereotypem kulturowym i możliwym pomostem między mniejszością romską i społeczeństwem większościowym.

Lenka Venterová w tekście *Third culture children in the Czech Republic: the influence of parent's cultures by preparing to school* pisze o dzieciach trzeciej kultury, które są stosunkowo nowym podmiotem badań w Republice Czeskiej. Przeprowadzone badania jakościowe objęły dzieci, których językami ojczystymi są czeski i angielski, a każdy z rodziców ma inne zaplecze kulturowe. Muszą w związku z tym często pokonywać różnorodne problemy dotyczące przygotowania do nauki szkolnej.

W dziale *Komunikaty z badań* opublikowano artykuły Anny Szafrąńskiej (*nie*) *Wiedza nauczycieli mieszkających na pograniczu polsko-czeskim o swoich sąsiadach* oraz Anny Bocheńskiej-Brandt *Die soziale Distanz von polnischen Auswanderern zu Fremden in einem neuen soziokulturellen Umfeld*. Autorka pierwszego tekstu podejmuje problematykę postrzegania sąsiadów zza granicy i odpowiada na liczne pytania z tym związane. W tekście drugim Autorka pisze o różnicach dotyczących dystansu społecznego badanych wobec osób innych narodowości oraz wobec wyznawców innych religii.

W dziale *Forum pedagogów międzykulturowych* zawarto trzy teksty. Pierwszy z nich, autorstwa Katarzyny Jas, *Środowisko lokalne jako czynnik kształtowania (się) tożsamości osób w wieku późnej dorosłości – na przykładzie Śląska Cieszyńskiego*, został opracowany na podstawie badań przeprowadzonych wśród osób w wieku późnej dorosłości.

Łukasz Matusiak, pisząc o *Poczuciu tożsamości oraz funkcjonowaniu w wymiarze społecznym studentów pochodzących z Białorusi, Ukrainy i Rosji studiujących w polskich uczelniach*, wskazuje na chęć integrowania się studentów z Białorusi, Ukrainy i Rosji z polskim społeczeństwem, a zarazem pozostawanie biernym i rzadką obecność w życiu społecznym uczelni i środowiska lokalnym.

Kolejny komunikat z badań, również przeprowadzonych wśród studentów, tym razem uczestników programu Erasmus+. Anton Dragomiletskii w tekście *Czynniki motywujące studentów do podjęcia studiów zagranicznych w ramach programu Erasmus+ oraz czynniki stanowiące dla nich bariery*

podczas pobytu za granicą – na przykładzie studentów z Polski i Republiki Czeskiej pisze o czynnikach, które motywują studentów przy podjęciu decyzji o studiowaniu w uczelni zagranicznej.

W tym tomie – w dziale *Ośrodki naukowo-badawcze zajmujące się edukacją międzykulturową w Polsce* – zaprezentowano również szersze działania w zakresie edukacji wielo- i międzykulturowej podejmowane w Wydziale Nauk Pedagogicznych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Maria Marta Urlińska przygotowała historię toruńskiego ośrodka badań pogranicza kultur, w którym w latach 90. XX wieku do programu studiów pedagogicznych zostały włączone zagadnienia z edukacji międzykulturowej, najpierw jako zajęcia fakultatywne, później obowiązkowe. Inicjatorami były osoby zajmujące się eksploracją towarzyszącą działaniu pomocowemu dedykowanemu Polakom na Wschodzie. Ośrodek badań ulokowanych w przestrzeni pogranicza zyskał więc własną specyfikę, ma swoje osiągnięcia związane z odbudową szkolnictwa dla polskiej mniejszości narodowej na Łotwie – badanie i działanie w tym obszarze wpisane jest w biografię drogi grupy pracowników i studentów, którzy podjęli naukową współpracę. W tekście zawarto przegląd wybranych projektów, które były i są udziałem osób zajmujących się edukacją międzykulturową w Wydziale Nauk Pedagogicznych UMK w Toruniu.

Dziewiąty numer czasopisma „Edukacja Międzykulturowa” dopełniają trzy recenzje i kronika wybranych wydarzeń związanych z edukacją międzykulturową.

W imieniu zespołu redakcyjnego i Rady Naukowej czasopisma „Edukacja Międzykulturowa” pragniemy podziękować wszystkim Recenzentom i Autorom za twórczy namysł nad problematyką wielo- i międzykulturowości. Wydanie tego numeru czasopisma „Edukacja Międzykulturowa” stało się możliwe dzięki niezmiennej przychylności i pomocy władz akademickich Uniwersytetu Śląskiego Wydziału Etnologii i Nauk o Edukacji w Cieszynie oraz Wydawnictwa Adam Marszałek.

Redaktorzy
Ewa Ogrodzka-Mazur i Barbara Grabowska